

İSTANBULLU ŞEYH MEHMED HAYRÎ VE YENİ MEVLİD-İ ŞERİF TAKRÎR-İ ŞEHÂDETEYN VE TEZKÎR-İ HITÂBETEYN'İ

Nagihan ÇAĞLAYAN*

Özet: Sözlük manası itibariyle “doğum yeri ve zamanı” karşılığında kullanılan mevlid kelimesi, Türk-İslam edebiyatında Hz. Peygamber’in dünyayı teşrifini, hayatını, mucizelerini, ahlakını ve diğer bazı yönlerini konu alan eserlere terim olarak kullanılmagelmiştir. Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât*'ının kaleme alındığı XV. yy'dan günümüze değin pek çok şair, Hz. Peygamber'e olan derin saygı ve bağlılıklarının neticesi olarak mevlid türünde eserler kaleme almışlardır. Bu şairlerden birisi de XX. yy'ın ilk çeyreğinde kaleme aldığı *Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn* 'i ile İstanbullu Şeyh Mehmed Hayrî'dir. Çalışmamızda, ismi zikredilen şairimizin hayatı ve diğer eserleri hakkında kısaca bilgi verilmiş olup *Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn* şekil ve Amuhteva açısından tahlil edilmiştir. Ayrıca eserin transkripsiyonlu metni çalışmanın sonuna ilave edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İstanbullu Şeyh Mehmed Hayrî, Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn, Mevlid, Süleyman Çelebi, Vesîletü'n-Necât, Türk-İslam Edebiyatı.

İstanbullu Sheikh Mehmed Hayrî and Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn

Abstract: The word mevlid means “place of birth and the date of birth” in dictionaries. This term was used in Turkish-Islamic Literature. It concerns Hz. Muhammed's arrival to the earth, his life, his miracles and his morality. It has been used as a term of moral issues and other aspects of the works. Many of poets have written about Süleyman Çelebi's work *Vesîletü'n-Necât* from the 19th century till now. As a result of their deep respect and devotion to Hz. Muhammed, they all have written such kind of works which are in the type mevlid. One of those poets was İstanbullu Sheikh Mehmet Hayrî. He wrote the *Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn*. In our study, it has been given brief information about the life of our poet mentioned before. In this study, the *Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn* was analyzed

---

* Okt., Cumhuriyet Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, Sivas.

in terms of content and form. It was also added the transcribed text of the work at the end of the study.

Key Words: İstanbullu Şeyh Mehmed Hayrî, *Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn*, Mevlid, Süleyman Çelebi, *Vesîletü'n-Necât*, Turkish-Islamic Literature.

Giriş

Osmanlı Sahası Türk edebiyatı, muhtevası esas alındığında dinî yönü ağır basan bir edebiyattır. Bu husus, manzum eserlerde daha açık bir şekilde görülmektedir. Klasik Türk edebiyatında gerek manzum gerek mensur olsun akâid, kırâat, fıkıh, hadis, hac vb. gibi konularda pek çok edebî eser yazılmıştır.¹

Başta insanın Yüce Yaratacî karşısında acziyetini idrak ettiği ve bu sebeple şiir yazmaya müsait bir zemin oluşturan münacat türü olmak üzere tevhid, esma-i hüsnâ vb. türlerde Allahü Teala'nın birliğini, sıfatlarını, rahmetini, yüce isimlerini ele alıp işleyen manzumeler kaleme alınmıştır. Klasik edebiyatımızda şairlerin, divan adı verilen şiir kitaplarına, istisnaları olmakla birlikte, bu tür şiirlerle başlamaları bir gelenek olmuştur. Divanlarda Cenab-ı Hakk'ın vahdanîyetini konu olarak işleyen manzumelerden sonra Hz. Muhammed'e yazılan şiirler yer alır. Denilebilir ki edebiyatımızda bir şahısla ilgili olarak en çok eser, Hz. Muhammed'e yazılmıştır. Bunlar içerisinde manzum eserler mühim bir yer tutmaktadır. Hz. Peygamber'i tavsif etmek amacıyla yaklaşık olarak 40-50 beyit uzunluğunda yazılan naatler dışında siyer, hilye, mevlid, miraç, mucizat, kırk hadis, yüz hadis, esma-i nebî, şefahtname, gazavatname gibi türlerde müstakil pek çok eser telif edilmiştir.

Bu türler içerisinde en yaygın olanlardan biri de mevlid türüdür. Mevlid kelimesi, Arapça kökenli olup hem zaman ismi hem de mekân ismi olarak kullanılır. "Doğum yeri" ve "doğum günü" anlamına gelen bu kelime zaman içerisinde terim olarak Hz. Peygamber'in dünyayı teşrifi, hayatı, mucizeleri, vefatı vb. gibi hususları işleyen eserler ile bu eserlerin özel bir teşrifat ve okunuşla sunulduğu törenleri de kapsayacak şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Klasik edebiyatımızda mevlid türünde yüzlerce eser yazılmıştır. Bu türle ilgili olarak yapılan bir araştırmada edebiyatımızda 123 mevlid şairi tespit edilmiştir. Bu şairlerden bazıları birden çok mevlid kaleme aldıkları için mevlidlerin sayısı daha fazladır. Mehmed Fevzî Efendi'nin 87 beyitlik *İcmâlü'l-Kelâm* isimli mevlidinden başlayarak takriben 3000 beyte kadar muhtelif uzunluklarda yüzlerce mevlid telif edilmiştir.² Bunlar içerisinde Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât*'inin ayrı

¹ Konuyla alakalı olarak geniş bilgi için bkz. Amil Çelebioğlu, "Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler", *Şükrü Elçin Armağanı*, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Armağan Dizisi 1. 1983, s. 153-166.

² M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 2011, s. 8.

bir yeri vardır. Süleyman Çelebi (ö. 825/1422?) tarafından 812/1409 yılında kaleme alınan *Vesîletü'n-Necât* yazıldığı zamandan günümüze kadar en çok sevilen, Türk örf ve ananesi içerisinde tertip edilen mevlid törenlerinde en çok okunan bir eser olmuştur.

Türk edebiyatında kaleme alınan mevlidlerden birisi de İstanbul Şeyh Mehmed Hayrî'nin *Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn* isimli eseridir.

İstanbul Şeyh Mehmed Hayrî

Asıl adı Mehmed Hayrî olan şair hakkında biyografik kaynaklarda hiçbir bilgi yoktur. Yalnız M. Fatih Köksal literatüre geçmeyen 43 adet mevlidin listesini verirken 36. sırada Mehmed Hayrî'nin ismini ve mevlidinin adını zikretmiştir.³ Onun hakkında şu an için sahip olunan bilgiler basılı kitaplarından, bilhassa bunların künye sahifelerinden derlenebilenlerden ibarettir. Kitaplarında “İstanbulî/İslambolî/İstanbulî” veya “şehri” diye anılmasından İstanbul’da dünyaya geldiği anlaşılmaktadır.

Mehmed Hayrî'nin, 1331/1912’de *İdrâk (Tefsîr-i Sûre-i Yûnus)*, ismiyle basılan Yûnus Suresi tefsirinin ikinci formasının sonunda “... şu mevâ'id’i ihvâna takdîm itdiği târîh sinnen 47 idi.” notu bulunmaktadır. Bu nota göre müellif eserini 47 yaşında kaleme almıştır. *İdrâk (Tefsîr-i Sûre-i Yûnus)*’ın basıldığı, 1331/1912’den geriye doğru 47 yıl çıkarıldığında 1284/1867 yılı elde edilir ki müellif bu tarihte doğmuş olmalıdır.

Eserlerinden *Üç Risâle Bir Risâle Şeklinde: Kanâat-ı İmâniyye Yolları, Kitâb ve Sünnet Emirleri, İlâhiyyât ve Nasâyih-i Dîniyye Manzûmesi* isimli üç bölümden oluşan kitabın künye sayfasındaki, “Li-muharririhî eş-şeyh Mehmed Hayrî eş-Şehri ibn Mehmed Nazîf ibn İbrâhîm *gufira lehüm ve’ li-cemî’i ehli’l-îmân*” kaydından babasının isminin Mehmed Nazîf, dedesinin isminin ise İbrahim olduğu anlaşılmaktadır.⁴ Mehmed Hayrî'nin verdiği bilgiye göre babası 1300/1882 sıralarında Edirne Kapısı Camii’nde vaiz olarak görev yapan “âbid ve zâhid, âlim ve âmil” bir zattır.⁵

Kendi ifadesine göre yirmi sene ilim tahsil etmiş, bunun on sekiz senesinde Fetvahane-i Celîle’de görev yapan Serezli el-Hac Eyüb Sabrî Efendi’den (ö. 1331/1912) ders okumuş, daha sonra iki sene Sultan Selîm’de talebe-i ulûm mümeyyizi Dramalı İsmail Efendi’den Gelenbevî dersine devam etmiş, bu es-

³ Age, s. 77.

⁴ Mehmed Hayrî, *Üç Risâle Bir Risâle Şeklinde: Kanâat-ı İmâniyye Yolları, Kitâb ve Sünnet Emirleri, İlâhiyyât ve Nasâyih-i Dîniyye Manzûmesi*, Dersaadet, Matbaa-i Askeriyye, 1336/1917.

⁵ *İdrâk (Tefsîr-i Sûre-i Yûnus)*, İstanbul, Matbaa-i Ahmed Kâmil, 1331/1913, arka kapak.

nada hiç ara vermeden halka vaaz ve nasihatte bulunmuştur.⁶ Bilahare Fatih Medresesi ders-i âmmlığı, İstanbul'da Cihangir Camii imamlığı ve son Osmanlı halifesi Abdülmecid'in (ö. 1944) huzur hocalığı görevlerini yerine getirmiştir.⁷

Çevresinde İstanbullu Hacı Hayrî Efendi namıyla tanınan meşhur bir vaiz olduğu *Hutbe Hâcesi* isimli eserinin künyesindeki ifadelerden anlaşılmaktadır.⁸ Ölüm yeri ve tarihi bilinmemektedir. *Hayrî'l-Mevâ'iz Semere-i Asr-ı Nusret* in basıldığı 1343/1924'te hayatta olduğu farz edilirse vefatı bu tarihte veya daha sonra olmalıdır.

Mehmed Hayrî bazıları manzum bazıları mensur bazıları da manzum-mensur karışık pek çok eser kaleme almıştır.

1.2. Eserleri

Mehmed Hayrî'nin eserleri baskı tarihlerine göre şunlardır:

1.2.1. Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Zevât-ı Dîn⁹

Mesnevi nazım şekliyle yazılmış 133 beyitten ibaret kısa bir mevliddir. Arap alfabesiyle basılmış olan bu eser pek çok mevlid gibi aruz vezninin "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" kalıbıyla kaleme alınmıştır.

1.2.2. Hasîde-i Rûbe Neşîde-i Gülbe Şerh-i Kasîde-i Bür'e¹⁰

İmam Bûsîrî adıyla şöhret bulan Muhammed bin Saîd'in (ö. 695/1296?) İslam dünyasında *Kasîde-i Bür'e* adıyla meşhur olan 161 beyitlik Arapça naatinin manzum Türkçe tercümesidir. İmam Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bür'e*'si çok okunmuş; üzerine tahmisler, taşitirler, nazireler ve şerhler, yazılmış, mensur ve manzum olarak defalarca Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Mehmed Hayrî'nin *Hasîde-i Rûbe Neşîde-i Gülbe Şerh-i Kasîde-i Bür'e* isimli eserinde *Kasîde-i Bür'e*'nin Arapça aslı peşe peşe beyit beyit sıralanmış, her beytin altına Türkçe manzum tercümesi verilmiş, gerekli görülen kelime ve ibareler dipnotta açıklanmıştır. Eser, bu özelliği ile manzum tercümenin yanı sıra küçük bir şerh de sayılabilir.

⁶ Age, arka kapak.

⁷ *Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn*, [İstanbul], Matbaa-i Ahmed Kâmil, 1342/1923-1924, s. 1, 17.

⁸ *Hutbe Hâcesi*, [İstanbul], Ahmed Kâmil Matbaası, 1341/1922, künye sayfası.

⁹ *Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Zevât-ı Dîn*, [İstanbul], Ârif Efendi Matbaası, 1326/1908, taşbaskı, 12 sayfa.

¹⁰ *Hasîde-i Rûbe Neşîde-i Gülbe Şerh-i Kasîde-i Bür'e*, İstanbul, Matba'a-i Ahmed Kâmil, 1329/1911, 36 sayfa.

Mehmed Hayrî'nin *İdrâk (Tefsîr-i Sûre-i Yûnus)* ismiyle basılan kitabının künye sayfasında bu eserin adı *Şerh-i Kasîde-i Bür'e Hasîde-i Rûbe* şeklinde geçmekte ve basıldığı bildirilmektedir (*İdrâk Tefsîr-i Sûre-i Yûnus*, İstanbul, Matba'a-i Ahmed Kâmil, 1331/1912, künye sayfası).

1.2.3. Mecâlis-i Hayriyye ve Mefâtîh-i İlmiyye

Mehmed Hayrî'nin Fatih Medresesi dersiâmımlığı esnasında kaleme aldığı *İdrâk (Tefsîr-i Sûre-i Yûnus)*ın künye sayfasında verilen “Muharririn işbu *Tefsîr-i Sûre-i Yûnus, İdrâk*’den mâ’adâ mev’izadan bir *Mecâlis-i Hayriyye ve Mefâtîh-i İlmiyye*’si ve bir de *Şerh-i Kasîde-i Bür’e Hasîde-i Rûbe*’si gülşen-i matbû’âtda açılmışdır.” bilgi notundan anlaşıldığına göre müellifin *Mecâlis-i Hayriyye ve Mefâtîh-i İlmiyye* isimli bir eseri basılmıştır. *İdrâk (Tefsîr-i Sûre-i Yûnus)*), İstanbul’da Ahmed Kâmil Matbası’nda 1331/1912 yılında basıldığına göre *Mecâlis-i Hayriyye ve Mefâtîh-i İlmiyye* bu tarihten önce basılmış olmalıdır. Katalog taramalarımız esnasında bu adla bir eser bulunamamıştır.

1.2.4. İdrâk (Tefsîr-i Sûre-i Yûnus)¹¹

Mehmed Hayrî'nin Fatih Medresesi dersiâmımlığı esnasında kaleme aldığı bu eser Yûnus Suresi’nin geniş bir tefsiridir. Arap alfabetiyle basılmış olan *İdrâk (Tefsîr-i Sûre-i Yûnus)*, künye sayfasına konulan “Ekseriyâ *Tefsîr-i Medârik*’den takrîr edilmiştir.” notundan da anlaşılacağı gibi Ebü’l-Berekât en-Nesefî’nin (ö. 710/1310) kısaca *Tefsîr-i Medârik* olarak tanınan *Medârikü’t-Tenzîl ve Hakâikü’t-Te’vîl* isimli eserinden geniş ölçüde istifade edilerek yazılmıştır.

1.2.5. Üç Risâle Bir Risâle Şeklinde: Kanâat-ı İmâniyye Yolları, Kitâb ve Sünnet Emirleri, İlâhiyyât ve Nasâyih-i Dîniyye Manzûmesi¹²

Üç bölümden oluşan kitabın ilk iki risalesi 1336/1917’de, son risalesi ise 1338/1919’da İstanbul’da Matba’a-i Askeriyye’de toplam 23 sahife olarak basılmış ve hepsi birlikte *Üç Risâle Bir Risâle Şeklinde* ismiyle bir araya getirilip satışa sunulmuştur. İlk iki risale mensur, sonuncusu manzumdur. Bidatlara sapan Müslümanlara doğru yolu göstermek amacıyla kaleme alınmıştır. Kitabın başında Mesnevihan Hüseyin Hüsnü’nün (ö. 1928) bir takrizi, sonunda baskı masraflarının Hürmüz kızı Hatice Hanım tarafından karşılandığı notu vardır.

¹¹ *İdrâk (Tefsîr-i Sûre-i Yûnus)*, İstanbul, Matba’a-i Ahmed Kâmil, 1331/1912, 32 sayfa.

Bu eser M. Seyfettin Özege kataloğunda, “T” bölümüne *Tefsîr-i Sûre-i Yûnus* başlığı ile alınmış (*Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*, C. IV, İstanbul, 1977, s. 1785), “İ” bölümüne *İdrâk Tefsîr-i Sûre-i Yûnus* başlığı ile alınıp “Bak: *Tefsîr-i Sûre-i Yûnus*” notu ile “T” bölümüne gönderme yapılmıştır (*Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*, C. II, İstanbul, 1973, s. 661).

Üç risaleden oluşan bu kitabın ilk künye sayfasında üçüncü risalesinin adı *İlâhiyyât ve Nasâyih-i Dîniyye Manzûmesi* şeklinde kaydedilmiş, 17. sayfada üçüncü risalenin künyesinde ise *İlâhiyyât-ı İslâmiyye ve Nasâyih-i Dîniyye Manzûmesi* şeklinde verilmiştir.

¹² *Üç Risâle Bir Risâle Şeklinde: Kanâat-ı İmâniyye Yolları, Kitâb ve Sünnet Emirleri, İlâhiyyât ve Nasâyih-i Dîniyye Manzûmesi*, Dersa’âdet, Matba’a-i Askeriyye, 1336/1917-1338/1919, 21 sayfa.

1.2.6. Hutbe Hâcesi¹³

Mehmed Hayrî'nin hem Fatih Medresesi dersiâmlığı hem de vaizlik yaptığı dönemde kaleme aldığı bu eser cuma hutbesi verecek imam-hatipler için hazırlanmış 48 hutbeden oluşmaktadır.

1.2.7. Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn¹⁴

Bu eser müstakil bir bölüm olarak incelenecektir.

1.2.8. Hayrî'l-Mevâ'iz Semere-i Asr-ı Nusret¹⁵

Yetmiş çeşit mesele hakkında Mehmed Hayrî'nin hutbelerini ihtiva etmektedir. Burada ilk önce ele alınacak konu ile ilgili bir hadis verilmiş, daha sonra ele alınan konunun izahı mensur ve manzum olarak yapılmıştır.

1.3. Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn

Klasik medrese öğretiminde dinî ilimlerin yanı sıra aruz, belagat vb. gibi alet ilimleri de okutulurdu. Bu ilimleri okuyan öğrenciler tabii olarak manzum kalem tecrübelerinde bulunurlardı. Medreseyi bitirip hayata atıldıklarında şiirle ilgilerini kesmezlerdi. Bunlar arasında şiir kudreti çok yüksek olanlar büyük şair olarak temayüz eder, diğerleri şiir kabiliyetlerinin derecelerine göre ikinci, üçüncü sınıf şair telakki edilirdi. Medrese öğreniminin ana damarı dinî ilimler olduğu için şiire yönelen taliplerin dinî mevzularda kalem tecrübelerinde bulunmaları pek tabiidir. Bu mevzular içerisinde Hz. Peygamber'in doğumu, hayatı, vefatı gibi hususları ele alan mevlid türü edebiyatımızda en çok işlenen türlerden biridir. Din hizmetlerinde resmî görevlerde bulunan kişilerden mühim bir kısmı, resmî görevi olmasa da cemiyete dinî alanda önderlik eden şahsiyetlerden pek çoğu mevlid yazma arzu ve çabasında bulunmuşlardır. Bu arzu ve çabalar sonucunda klasik Türk edebiyatında yüzden fazla mevlidden meydana gelen bir mevlid külliyyatı vücut bulmuştur. Cami imamlığı, dersiâmlık, vaizlik görevlerinde bulunan Mehmed Hayrî de mevlid türünde iki manzum eser kaleme almıştır. Bu iki eserden birincisi *Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Zevât-ı Dîn*, ikincisi *Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn*'dir.

¹³ *Hutbe Hâcesi*, [İstanbul], Ahmed Kâmil Matbaası, 1341/1922, 92 sayfa.

¹⁴ *Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn*, [İstanbul] Matba'a-i Ahmed Kâmil, 1342/ 1923-1924.

Bu eserin isminin *Tezkîr-i Hitâbeteyn* kısmı matbu nüshada *Tezkîr ü Hitâbeteyn* şeklinde "atıf vav"ı ile yazılmıştır. Mana ve dilin musıkisi açısından "atıf vav"ı yerine tamlama yapılması uygun görülmüş ve eserin bu bölümü *Tezkîr-i Hitâbeteyn* şeklinde düzeltilmiştir.

¹⁵ *Hayrî'l-Mevâ'iz Semere-i Asr-ı Nusret*, İstanbul, Matba'a-i Ahmed Kâmil, 1343/1924, 112 sayfa.

1.3.1. Yazılış Sebebi

Mehmed Hayrî'nin *Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Zevât-ı Dîn* adıyla kaleme aldığı ilk mevlid Ârif Efendi Matbaası'nda 1326/1908'de taşbaskı usulüyle basılmıştır. Bu eser, mesnevi nazım şekliyle yazılmış olup 133 beyitten ibaret kısa bir mevliddir. Pek çok mevlid gibi “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” kalıbıyla söylenmiştir. Bu mevlid pek başarılı değildir. Şiiriyet açısından zayıftır. Peygamber'e salat ü selam getirilmesinin istendiği üç vasıta beyti vardır. Birinci vasıta beyti:

Dilediñse destine almak berât
Seyyid-i dü-âleme eyle şalât¹⁶

şeklindedir, diğer iki vasıta beyiti ise nakarat olup,

Olmak isterseñ ehaşş-ı ümmeti
Gel şalât oku vü artır hîdmeti¹⁷

biçimindedir. Mevlid törenlerinde okunmak üzere kaleme alınan bu tür eserlerin Peygamber'e salat ü selamın daha fazla getirilebilmesi için vasıta beyitlerinin yeteri kadar çok olması gerekmektedir. Mehmed Hayrî'nin kaleme aldığı ilk mevlidde bu özelliğe dikkat edilmemiş, vasıta beyitleri üç beyitle sınırlı kalmıştır. Müellif, mevlid türünde ilk eseri olan *Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Zevât-ı Dîn* i muhtemelen beğenmemiş, yeni bir mevlid-i şerif yazma arzusu duymuştur. Bu arzusunu *Yeni Mevlid-i Şerif Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn* adıyla yazmış olduğu eseriyle gerçekleştirmiştir. *Yeni Mevlid-i Şerif* i yazarken *Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Zevât-ı Dîn* 'den istifade etmiş, ilk mevlid olarak kaleme aldığı eserden 27 beyti hiçbir değişiklik yapmadan son yazdığı mevlidin uygun yerlerine eklemiştir.¹⁸ İlk mevliddeki sekiz beyit bir kelime farkıyla *Yeni Mevlid-i Şerif* 'le aynıdır.¹⁹ Yine ilk mevliddeki on beyitten

¹⁶ *Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Zevât-ı Dîn*, [İstanbul] Ârif Efendi Matba'ası, 1326/1908, s. 6.

¹⁷ *Age*, s. 8, 9.

¹⁸ Aşağıda her iki mevliddeki ortak beyitlerin beyit numaraları verilmiş, parantez içerisindeki S'ler son mevlid olan *Yeni Mevlid-i Şerif Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn* 'in, İ'ler ise ilk mevlid olan *Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Zevât-ı Dîn* 'in kısaltması olarak kullanılmıştır:

S 3-İ 3, S 34-İ 34, S 35-İ 35, S 40-İ 40, S 45-İ 44, S 46-İ 45, S 47-İ 46, S 52-İ 50, S 54-İ 53, S 56-İ 55, S 57-İ 56, S 59-İ 58, S 87-İ 73, S 88-İ 74, S 89-İ 75, S 90-İ 76, S 91-İ 77, S 98-İ 79, S 99-İ 80, S 106-İ 86, S 110-İ 90, S 115-İ 92, S 128-İ 103, S 137-İ 109, S 158-İ 125, S 159-İ 126, S 160-İ 127.

¹⁹ S 2-İ 2, S 18-İ 16, S 41-İ 41, S 53-İ 52, S 123-İ 100, S 138-İ 110, S 139-İ 111, S 161-İ 128.

birer mısra yeni kaleme aldığı mevlidde tekrarlanmıştır.²⁰ Bu durum Mehmed Hayrî'nin ilk mevlid olarak yazdığı *Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Zevât-ı Dîn* ı esas alarak *Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn* adıyla yeni bir mevlid kaleme aldığını ortaya koymaktadır.

Mehmed Hayrî, bu *Yeni Mevlid-i Şerîf* ı diğer pek çok mevlid şairi gibi Hz. Muhammed'in şefaatine kavuşma arzusuyla yazmıştır. Bu husus aşağıdaki beyitte şöyle ifade edilmektedir:

Şâfi' olsun Hayrî Mehemmed'e hem
Şalli allâhümme ve sellim etemm b. 94

Diğer mevlid şairlerinin pekçoğunda görülen Süleyman Çelebi tesirine Hayrî'nin eserinde tesadüf edilmez. İki metin arasında aynı konuyu işlemekten kaynaklanan konu birliği, nazım şekli ve vezin dışında bir benzerlik bulunmamaktadır.

1.3.2. Yazılış Tarihi

Mehmed Hayrî *Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr ü Hitâbeteyn* ın yazılış tarihini 96-97. beyitlerde şöyle vermektedir:

Biñ iki yüz hem de yüz bil târîhi
Kırk iki hicrîye geldi târîhi
Pençşenbe gününe karşı idi
Mevlid ayı da tamâm altı idi b. 96-97

Yukarıdaki beyitlerde de açıkça görüldüğü gibi eser 6 Rebiyülevvel 1342/17 Ekim 1923'te tamamlanmıştır.

1.3.2. Şekil Özellikleri

“Şekil Özellikleri” başlığı altında *Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn* ın nazım şekli, vezin, kafiye, dil ve ifade özellikleri ele alınacaktır.

1.3.2.1. Nazım Şekli

Mehmed Hayrî'nin *Yeñi Mevlid-i Şerîf* ı mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmış 173 beyitlik küçük bir eserdir. İçerisinde 97. beyitten sonra “Hakikat İlmi”, “Akîde-i Salât”, “Akîde-i Gusl u Tahâret ve Nezâfet-i İslâmiyye”, “Akîde-i Savm-ı Ramazân” başlıkları altında mensur kısımlar da yer almaktadır. Bu mensur kısımlar arasında duruma uygun düşen beyitler de verilmiştir.

²⁰ S 1-İ 1, S 9-İ 10, S 20-İ 18, S 44-İ 43, S 58-İ 57, S 84-İ 62, S 101-İ 82, S 103-İ 84, S 120-İ 97, S 140-İ 112.

Yeñi Mevlid-i Şerif'in nazım şekli hemen hemen her mevlidde kullanılan mes-nevi nazım şekli olmakla beraber serbest bir tercî-i bend nazım şekli olarak da düşünülebilir. Vasıta beyti,

*Zü'l-cenâheyn olmak isterseñ ebed
Eş-şalât di iste Allâh'dan meded*

şeklinde olup nakarat olarak eser boyunca dokuz defa tekrarlanmaktadır (b. 12, 21, 30, 43, 60, 73, 86, 92, 170). Bu dokuz beyit arasındaki beyitler hane bölümü sayılırsa eser tercî-i bend olarak kabul edilebilir. Divan şiirinde işlene işlene klasik hâle gelen terkîb-i bend ve tercî-i bend nazım şekillerinde hane kısmının beyit sayısı sabitken *Yeni Mevlid-i Şerif*'te hane olarak kabul edilen bölümlerin sayısı değişmektedir. Eser, tercî-i bend şeklinde düşünülürse “hane” ve “vasıta” sayılabilecek beyitler şöyle gösterilebilir:

1. bend: 1-11. beyit hane,	hane bölümü 11 beyit,	12. beyit vasıta.
2. bend: 13-20. beyit hane,	hane bölümü 8 beyit,	21. beyit vasıta.
3. bend: 22-29. beyit hane,	hane bölümü 8 beyit,	30. beyit vasıta.
4. bend: 31-42. beyit hane,	hane bölümü 12 beyit,	43. beyit vasıta.
5. bend: 44-59. beyit hane,	hane bölümü 16 beyit,	60. beyit vasıta.
6. bend: 61-72. beyit hane,	hane bölümü 12 beyit,	73. beyit vasıta.
7. bend: 74-85. beyit hane,	hane bölümü 11 beyit,	86. beyit vasıta.
8. bend: 87-91. beyit hane,	hane bölümü 5 beyit,	92. beyit vasıta.
9. bend: 93-169. beyit hane,	hane bölümü 77 beyit,	170. beyit vasıta.

1.3.2.2. Vezin

Yeni Mevlid-i Şerif'te başta Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necat*'i olmak üzere mevlidlerde çokça tercih edilen aruzun remel bahrinin “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” kalıbı kullanılmıştır. Bu başta Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necat*'i olmak üzere mevlidlerde çokça tercih edilen bir kalıptır. “Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” kalıbı hece vezninin 4+4+3=11'li kalıbına denk gelmekte, eski Türk şiirinde çok kullanılan bu vezinle örtüştüğü için halk zevkine de uygun düşmektedir.

Mehmed Hayrî'nin Mevlid'i vezin açısından başarılı bir eser değildir. Metin içerisinde hiçbir hususiyeti olmayan vezin hataları çoktur. Aşağıdaki beytin ikinci mısramında “Yehûdî” kelimesinin birinci hecesindeki imale ile ikinci hecesindeki zihafın peş peşe kullanılması vezni dikkati çekecek şekilde aksatmaktadır:

O Mesîh ü biz'a-i Meryem-Betül
Yehûdîlerden göge almdı ol b. 39

Aşağıdaki beytin ikinci mısramının ilk tefilesinde dört hecenin üçü imalelidir.

Hem de yazın ilki nîsândı zamân
O sene bulundı kıtlıktan amân b. 49

Eserin sonunda yer alan üç beyitlik münacat başlıklı bölümün vezni de tespit edilememiştir.

1.3.2.3. Kafiye

Yeni Mevlid-i Şerif'te klasik kafiye anlayışına göre makbul sayılan mukayyed ve mürdef kafiyelelere (zengin kafiye) zaman zaman yer verilmiştir: âleti-hâleti (b. 36), zamân-amân (b. 49). Bugünkü kafiye anlayışına göre yarım kafiye sayılan mücerred kafiye de kullanılmıştır: Betûl-ol (b. 39), hilkat- Şît (b. 13).

Mehmed Hayrî, muhtemelen teknik açıdan kusursuz bir eser ortaya koymaktan ziyade Peygamber sevgisini dile getiren bir mevlid yazma arzusuyla hareket ettiği için *Yeni Mevlid-i Şerif* şiir tekniği açısından zayıf kalmıştır. Bu sebeple *Yeni Mevlid-i Şerif* kafiye açısından başarılı bir eser sayılamaz. Eserin sonundaki üç beyitlik münacatla beraber 173 beyitlik eserde 44 beyitte kafiye kusuru bulunmaktadır. Bunlar daha ziyade divan şiiri estetiği dikkate alınınca kusur sayılan redif kafiyelelerdir. İşleri- gülleri (b. 84), bizleri-dilleri (b. 85) vb. gibi. Bazen yalnız redifle yetinilir: seniñdir merhabâ- seniñdir merhabâ (b. 88).

Klasik kafiye anlayışında aynı dilden kelimelerin kafiye yapılmasına önem verilirdi. Bu açıdan incelendiğinde 173 beyitlik *Yeni Mevlid-i Şerif*'in 67 beyitinde Arapça, 4 beyitinde Farsça, 19 beyitinde Türkçe, 25 beyitinde Arapça-Türkçe, 4 beyitinde Farsça-Türkçe, 8 beyitinde ise Arapça-Farsça kelimelerle kafiye yapılmıştır: merâm-tamâm (b. 3), pûş-ğzş (b. 22), güneşi-eşi (b. 81), sebîl-bil (b. 24), âşikâr-şayar (b. 165), nûr-dûr (b. 28). Zaman zaman Arapça isim soyundan kelimeyle Türkçe fiil soylu kelimeleri kafiye yaptığı da görülmektedir: nûr- eyliyor (b. 31), gelir- beşir (b. 42).

1.3.2.4. Dil ve İfade

Başta mevlid geceleri olmak üzere kandil gecelerinde ve diğer özel günlerde okunmak üzere kaleme alındığı için mevlid manzumelerinde halkın anlayabileceği bir dilin kullanılmasına dikkat edilmiştir. Mehmed Hayrî de yazmış olduğu *Yeni Mevlid-i Şerif*'te bu hususa özen göstermiş, eserinde tasannudan uzak, külfetsiz sade bir dil kullanma çabası gözetmiştir. Daha ilk beyitlerde bu özellik hemen göze çarpmaktadır:

Nâm-ı Allâh u Rahîm 'le başladım
 Hâm-d-i Hâkk'ı gül şalâtla aşladım

Didi Aḥmed' dir bütün ḥalkın begi
 Sevdigimdir Aḥmed' imiñ sevdigi

Sâyesinde buldı maḥzûnlar merâm
Yüz kitâbla olamaz şerḥi tamâm

Feyz ü ḥayriñ menşe' i Faḥr-i rusûl
Anî ile aydın idildi sübûl

Mu'cizâtla geldi her bir enbiyâ'
Gözleri aydın idendir enbiyâ'

Aydın itdiler cihânı dîn ile
Ne dilerseñ o vesîleyle dile b. 1-6

Eserde üçlü zincirleme tamlama hiç bulunmamakta, ikili tamlamalar ise çok nadir görülmektedir. Arapça-Farsça kelimelerin fazlasıyla kullanıldığı beyitlerde bile rahat anlaşılabilir bir dil kullanılmıştır. Aşağıdaki beyitte “bulmak” ve “olmak” fiilleri dışında kullanılan kelimelerin hepsinin Arapça olmasına rağmen anlam açıktır:

Rûḥ-ı Âdem şâniyen buldı vücûd
Müstenîr oldu Muḥammed' le şühûd b. 11

Yeni Mevlid-i Şerif'te açık ve anlaşılır bir dil kullanılmasına rağmen zaman zaman Türkçe açısından hatalı söyleyişlere de rastlanmaktadır. Aşağıdaki beyitte “nisanın ilk günleri” anlamında pek de uygun olmayan “ilki nisandı” kelime grubu kullanılmıştır:

Hem de yazıñ ilki nîsandı zamân
O sene bulundu kıtlıktan amân b. 49

Mevlid türünde kaleme alınan *Yeni Mevlid-i Şerif* yazıldığı dönem ve hitap ettiği kitle göz önünde bulundurulunca dil ve üslup açısından başarılı bir mesnevi olarak kabul edilebilir.

1.3.3. Muhteva Özellikleri

Yeni Mevlid-i Şerif Mehmed Hayrî'nin ilk neşrettiği mevlidin genişletilmiş ve oldukça değiştirilmiş şeklidir. Önceki metin 133 beyitken bu yeni metin 173 beyittir.

Başlıklarla ayrılmamış olmasına rağmen *Yeni Mevlid-i Şerif*'in iki bölüm hâlinde tanzim edildiği düşünülebilir. Birinci bölüm, 1-97. beyitler arasında olup mevlid törenlerinde okunmak üzere düzenlenmiştir. İkinci bölüm ise “Hakikat İlmi” başlığı altında mensur bir kısım başlamakta, çoğunluğu manzum olmak üzere manzum-mensur karışık olarak devam etmekte, bilahare üç beyitlik münacatla son bulmaktadır. Bu bölüm, 98-173. beyitler arasında kapsa-

makta olup mevlid törenleri dışında bilgi edinmek amacıyla kaleme alınmış olmalıdır.

İki bölüm hâlinde değerlendirdiğimiz *Yeni Mevlid-i Şerif*'in 97 beyitlik birinci bölümü, her işe Allahu Teala'nın adı ve Rahîm sıfatıyla, yani besmeleyle başlamayı, hamd ile devam etmeyi, salat u selamı eklemeyi ifade eden bir beyitle başlar.

Bilahare gelen üç beyit naat mahiyetinde olup Hz. Muhammed'in bütün halkın beyi olduğu, onu sevenlerin Hak ve halk tarafından seviceği, sayesinde mahzunların arzularına kavuşacağı, yüzlerce kitap yazılsa bile onu anlatmanın mümkün olamayacağı anlatılır (b. 2-4). Devam eden beyitlerde eserin muhtevası şöyledir:

Mucizelerle gelen enbiyaların cihanı aydınlattıkları, öfke ve şehvetten uzak oldukları, Hakk'ın emirlerini yerine getirmekten geri kalmadıkları dile getirilir (b. 5-7). İlk önce nurun ve ruhun yaratıldığı, ilk yaratılan nurun da Hz. Muhammed'in nuru olduğu, var olan her şeyin o nurdan yaratıldığı, bilahare Âdem'in ruhunun vücud bulduğu, varlık âleminin o nurla aydınlandığı belirtilip vasıta beytiyle ebedî olarak iki kanatlı (dünya ve ahiret saadetine ulaşmış) olmak isteniyorsa Hz. Peygamber'e salat u selam getirilerek Allah'tan yardım dilemenin gerekliliği belirtilir. Hz. Peygamber'in nurunun Hz. Âdem'e, Hz. Şit'e, Hz. Nuh'a, Hz. İbrahim'e geçtiği ifade edilir (b. 8-16). Hz. İbrahim'in atıldığı ateşin gül bahçesine dönmesi, o yüce peygamberin yüzünü yalnız ve yalnız Allah'a çevirdiği belirtilir (b. 17-22). Hz. İsmail'in sabredenlerden olduğu, şeytana bir zerre bile yüz vermediği, onların yollarının iyi bilinmesi gerektiği anlatılır (b. 23-25). Hz. Süleyman'ın da Fahr-i Kâinat'ın nuruyla aydınlandığı için insanların ve cinlerin onun emrine verildiği dile getirilir (b. 26-27). Hz. Yakub'un gözünü aydın eden ve Hz. Yusuf'un güzelliğini artıranın Hz. Peygamber'in nuru olduğu ifade edilir (b. 28-31). Ay ve günün onun hürmetine yaratıldığı, nurunun kendisine gelene kadar atalarında görüldüğü vurgulanmıştır (b. 32-34). Hz. Musa'nın mucizesiyle sihirbazları susturduğu, bunun üzerine sihirbazların imana geldiği anlatılır (b. 35-37). Meryem oğlu İsa peygamberden bahsedilip Hz. Muhammed'in kendisinden sonra gelerek son peygamber olacağını müjdelediği, bilahare Yahudilerden kurtarılarak göğe alındığı dile getirilir (b. 38-42). Hz. Muhammed'in doğumu ve annesi Âmine'nin doğum esnasında yaşadıkları olağanüstü hâller sıralanır (b. 44-61). Hz. Muhammed'in hayır ve şerri bildiren temiz bir şeriatla nezir olarak geldiği ve Allah'ın birliğini bütün âleme takrir ettiği ifade edilir (b. 62-66). Bilahare tevhid mahiyetindeki beyitlerde Allah'ın varlığından, birliğinden, eşi ve benzeri olmadığından bahsedilir (b. 67-82). İnsanın ancak ruhuyla insan olduğu Hz. Peygamber'e ümmet olmakla gönüllerin şad olacağı anlatılır (b. 83-85). Hz. Muhammed'in gelişiyi zaman ve mekânın sevinçle dolduğu merhabalarla dile getirilir (b. 87-91). Daha sonra gelen iki beyitte eserin tamamlandığı belirtilip müellifi için dua istenir. Bilahare

Hz. Muhammed'e salat ve selam edilmesi istenir (b. 92-95). Son iki beyitte eserin yazılış tarihi açık olarak verilir (b. 96-97).

Mevlid törenlerinde icra edilmek için değil de ferdî olarak okunmak amacıyla kaleme alınan ikinci bölüm “Hakikat İlmi” başlığı altında mensur bir kısım ile başlar. Burada *Kur'an*'ın Allah kelamı olduğu, onun hükümleri ile amel etmeyen kişinin imanının su üzerindeki nakış gibi olacağı ifade edilir. Müellif burada son halife Abdülmecid'in huzur hocası olduğu bilgisini verir.

Hz. Muhammed'in doğumu üzerine Save Gölü'nün suyunun çekilmesi, Mecusilerin bin seneden beri devamlı yanan ateşlerinin sönmesi, göklere çıkıp gayb haberleri almaya çalışan şeytanların üzerine atılan şulelerle gök katlarına yükselememeleri, gayb bilgisinin sadece Hz. Peygamber'e has olduğu ve bu özelliği ile bizi şüphelerden kurtardığı nakledilir (b. 98-118). Şakku'l-kamer (ayın ikiye yarılmaya) mucizesi, Hz. Muhammed'in yakın arkadaşı Ebubekir ile Mekke'den Medine'ye hicreti anlatılır (b. 120-132). Çehâr yâr-ı güzîn belirgin özellikleri öne çıkarılarak methedilir. Devamında başta Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Fatıma olmak üzere Ehl-i Beyt övgüsü verilir (b. 130-161). “Akîde-i Salât” başlığı altında 162-163. beyitler ve aralarda mensur kısımlarla beş vakit namazın önemi vurgulanır. “Akîde-i Savm-ı Ramazân” başlığı altında 164-165. beyitler ve devamındaki mensur kısım ile özür sahipleri dışındaki müminlerin oruç tutmalarının dinî vecibelerinden olduğu dile getirilir. “Akîde-i Gusl u Tahâret ve Nezâfet-i İslâmiyye” başlığı altında 166-169. beyitler ve aralarda mensur kısımlarla İslam dininde temizliğin önemi, gusul abdesti almanın ehemmiyeti, bu vecibeleri yerine getirmeyenlerin kıyamet günü *Kur'an-ı Kerim* 'in ifadesiyle “Keşke toprak olsaydık.” diyecekleri ifade edilir.

Eser, üç beyitlik bir münacatla nihayetlenir.

Yeni Mevlid-i Şerif Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr ü Hıfâbeteyn

Bismi'llâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm

s. 2

Vezin: *Fâ'ilâtün /fâ'ilâtün / fâ'ilün*

- 1 Nâm-ı Allâh u Rahîm'le başladım
Ĥamd-i Ĥaḳḳ'ı gül şalâtla aşladım
- 2 Didi Aḥmed'dir bütün ḥalkıñ begi
Sevdiğimdir Aḥmed'imiñ sevdiği
- 3 Sâyesinde buldı maḥzûnlar merâm
Yüz kitâbla olamaz şerḥi tamâm
- 4 Feyz ü ḥayrıñ menşe'i Faḥr-i rusül
Anıñ ile aydın idildi sübül

- 5 Mu 'cizâtle geldi her bir enbiyâ'
Gözleri aydın idendir enbiyâ'
- 6 Aydın itdiler cihâm dîn ile
Ne dilerseñ o vesîleyle dile
- 7 Hışm u şehvetden berîlerdir berî
Emr-i Hâk' dan kalmamışlardır geri s. 3
- 8 İbtidâ' yaradıldı nûr u rûh
Nûr-ı Meħmed hürmeti-çündür fütûh
- 9 Eñ muğaddem yaradılmışdır o nûr
Bil o nûrdur cümleye bâdî sürûr
- 10 Burc-ı sa 'dinden tûlû' itdikde nûr
Andan itdi her ne ki itdi zuhûr
- 11 Rûh-ı Âdem sâniyen buldı vücûd
Müstenîr oldu Muhammed' le şühûd
- 12 *Zü'l-cenâheyn olmağ isterseñ ebed*
Eş-şalât di iste Allâh' dan meded
- 13 Hem o nûr itdi zuhûr hîlkatde de
Vech-i Âdem' de vü hem de Şît' de de
- 14 Vâriş oldu babasından vech-i Şît s. 4
Toğdı oldu mâh-ı tâbân vech-i Şît
- 15 Anı Âdem kıldı kâ'im hîdmete
O da o sâyede geldi rü'yete
- 16 Nûh da o sâyede bulmuşdur fütûh
Cânları 'ilmen ğıdalandırdı Nûh
- 17 Cân-ı İbrâhîm' de andan açdı gül
Nâra atıldı vü nârı buldı gül²¹
- 18 Olmadı tâlîb meded hîç kimseden
Gelmedi cânına kôrku şu'leden
- 19 Dilemem sizden melekler hâceti
Atdıran âteşe Rabb'im hâzreti

²¹ Beyitte kafiye kusuru vardır.

- 20 Âteşe kıldı hitâb ol Lâ-yemût
Nâr Halîl'imi serinlik ile tüt
- 21 *Zü'l-cenâheyn olmağ isterseñ ebed* s. 5
Eş-şalât di iste Allâh'dan meded
- 22 Der-nihân ol âteşim şu ile pûş
İbrâhîm'im beni tevkîl itdi hzş
- 23 *El-veled şırru ebîhi*²² İsmâ'îl
Pederiniñ şabrına oldı delîl
- 24 Virmedi şeytâna yüz bir zerre bil
Anlarıñ yolları ey ni'me's-sebîl
- 25 Emr-i Hâkğ'ı idiñiz infâz didi
Hâkğ'a kurbân olayım babam didi²³
- 26 Nûr-ı Fağr-i kâ'inâtla müstenîr
Oldığından hem Süleymân-ı şehîr
- 27 İns ü cin teşhîr olundı hep oña
Hem oña emr ider oldı hem oña²⁴
- 28 Kıldı rûşen çeşm-i Ya'kûb'ı da nûr s. 6
Koğu aldı Yûsuf'undan oydu dûr
- 29 Râzı olmuşdı Hudâ'nın emrine
Vâcib oldı râzı olmağ emrine²⁵
- 30 *Zü'l-cenâheyn olmağ isterseñ ebed*
Eş-şalât di iste Allâh'dan meded
- 31 Yûsuf'un da hüsnüni artırdı nûr
Eñ çetin rü'yâyı ta'bîr eyliyor
- 32 Yaradıldı hürmeti-çün ay ü gün
Hürmeti-çündür olur biter dü-gün
- 33 Parlıyor gül-güne zeytûn yağmadan
Nûrı ecdâdında toğdı toğmadan²⁶

²² *El-veled şırru ebîhi*: Oğul, babasının sırrıdır.

²³ Beyitte kafiye kusuru vardır.

²⁴ Beyitte kafiye kusuru vardır.

²⁵ Beyitte kafiye kusuru vardır.

- 34 Loğma kıldı sâhîrânîñ sihrini
Bir ‘aşâ ki Aḥmed'e ḥürmet anı²⁷
- 35 Virdi Allâh ol kelîm Mûsâ'sına s. 7
Sâcid oldı sâhîrân Mevlâ'sına
- 36 Gitdi elden sâhîrânîñ âleti
Bildiler Allâh'dan işbu ḥâleti
- 37 Düşdiler secdeye *âmennâ*²⁸ diyüp
Tâlib-i Ḥaḳ olarak ‘aqla uyup²⁹
- 38 Ḥürmeti-çün buldı ‘Îsâ'da vücûd
Ḥaḳ ḳanadlandırdı anı kıldı cûd
- 39 O Mesîḥ ü biz‘a-i Meryem-Betûl
Yehûdîlerden göge alındı ol
- 40 Buldı Ḥaḳ'dan ihtirâmı cânibi
Ḥıfzına aldı Rasûl‘i şâḥibi
- 41 İtdi o tebşîr Nebîyy-i Aḥmed‘i
Şer‘-i pâki eñ mufaşşaldır didi
- 42 Didi benden şoñra o Aḥmed gelir s. 8
Anı Allâh kıldı şoñuncı beşîr
- 43 *Zü‘l-cenâheyn olmaḳ isterseñ ebed*
Eş-şalât di iste Allâh'dan meded
- 44 Töğdîğı gice Rasûl-i Kirdi-gâr
İndi yıldızlar yer oldı tâb-dâr
- 45 Nûr ile taldı zemîn ü âsumân
İşidildi töguyor Faḥr-i cihân
- 46 Oldığından *rahmeten li‘l-‘âlemîn*³⁰
Ḳâbile Âsiye‘yi kıldı mu‘în

²⁶ Beyitte kafiye kusuru vardır.

²⁷ Beyitte kafiye kusuru vardır.

²⁸ *âmennâ*: “İman ettik.” manasına gelen bu ibare *Kur‘ân-ı Kerim*’de pek çok ayette geçmektedir.

²⁹ Beyitte kafiye kusuru vardır.

³⁰ *rahmeten li‘l-‘âlemîn*: “Âlemlere rahmet olarak” mealindeki bu ibare, Enbiya suresinin “Seni ancak âlemlere rahmet olmak üzere gönderdik.” Mealindeki 107. Ayetinden iktibastır.

- 47 Pâzârîñ irte gicesiydi gice
Ħûrîler ĥidmetde oldı ol gice³¹
- 48 Yevm-i işneyn oldı oña tesmiye
O gice nûrla donandı resmiye
- 49 Hem de yazîñ ilki nîsândı zamân s. 9
O sene bulundı kıtlıkdan amân
- 50 Âmine vâlide-i ĥayrû'l-beşer
Âĥ neler gördi o mâ-fevķa'l-beşer³²
- 51 Bir 'azîm kuş geldi didi vâlide
Zâhrımı meşş eyledi dir vâlide³³
- 52 İndi gökden çok melâ'ik şâf şâf
Ka'be şandım ĥânem olundı tavâf
- 53 Ağrı acı görmedim ĥiç ben didi
Mâh-be-mâh müjde alırdım mededi
- 54 Yalınız kaldım şıķılmışdı cânım
Ħûrîlerle kuşadıldı her yanım
- 55 Öyle ĥâlet görmemişdim ey velî
Kıpladı nûr çeşmimi vü hem dili
- 56 İçi şerbet tolı sîmden destiler s. 10
Altun aşķırlarla karşı tutdılar
- 57 Gezdiriyor idi göklerde ricâl
Bir tekinden içdim oldum yek-delâl
- 58 Mesh idince kuş kanadıyla beni
Ħâķķ'a dîvân tûrarak toğdı Nebî
- 59 Meryem'e gelmiş olan Cibrîl'di ĥuş
Bir güzel kuş olarak itmişdi pûş
- 60 *Zü'l-cenâheyn olmaķ isterseñ ebed*
Eş-şalât di iste Allâh'dan meded

³¹ Beyitte kafiye kusuru vardır.

³² Beyitte kafiye kusuru vardır.

³³ Beyitte kafiye kusuru vardır.

- 61   Togdı dîvân-ı Hudâ' da nûr u nûr
Ebedîdir şer'-i pâki bâ-sürûr
- 62   Nâ-revâdan cümleyi geldi nezîr   s. 11
Aklı irmezlere 'aql irdirir
- 63   Şerri tâlib nefse uymuşlar olur
Yalınız anlar bunu bilmez olur³⁴
- 64   Kol kanaddır şer'-i Aḥmed 'aql için
Gelmese olmazdı işler Ḥaḳ için³⁵
- 65   Ḥayr u şerri tanıdandır şer'-i pâk
Emr-i ḥayrı bilemezdik tâ ki ḥâk
- 66   Eyledi taḳrîr ki Allâh'dır aḥad
Pür-ḥikemdir işleri zîrâ aḥad
- 67   Virdi ins ü cinne Allâh âgehî
Göremezseñ zerreyi ḥikmet tehî
- 68   Var odur varlık onuñdur şâhidiz
Her ne bulduḳsa o virdi şâhidiz³⁶
- 69   Kendine mâlik degildir kâ'inât
Ḳabzasında yaşadandır zât şîfât
- 70   Olmasaydı ger şîfâtı zâtınıñ   s. 12
Olamazdı biñ bir ismi zâtınıñ³⁷
- 71   O büyükdür oña olamaz maḥîl
Eksilir maḥlûḳıdır anıñ 'aql
- 72   Var mıdır hiçbir binâ bânîsi yok
Bânî-i arz u semâ Ḥaḳ mişli yok³⁸
- 73   *Zü'l-cenâheyn olmaḳ isterseñ ebed*
Eş-şalât di iste Allâh'dan meded

³⁴ Beyitte kafiye kusuru vardır.

³⁵ Beyitte kafiye kusuru vardır.

³⁶ Beyitte kafiye kusuru vardır.

³⁷ Beyitte kafiye kusuru vardır.

³⁸ Beyitte kafiye kusuru vardır.

- 74 Var mıdır hiçbir binâ bânisi yok
Bânî-i arz u semâ Hâk mişli yok³⁹
- 75 Mâddeyi hem kuvveti tecdîd ider
Her tabî'at üzre Allâh hüküm ider⁴⁰
- 76 Döndürür tab'ı kimi müslim olur
Şanki müslim oğlu müslim bir odur⁴¹
- 77 Dinmez Allâh'a tabî'at zât sıfât s. 13
Dir Hudâ'mız ezeldir bâ-sıfât⁴²
- 78 Kâffe-i halkı anî şâhididir
Cümleniñ Rezzâk'ıdır Hâlık'ıdır⁴³
- 79 Olmuş olsaydı eger anî eşi
Mücib olurdu işinde teşvîşi
- 80 Kimse taqdîrini bozamaz anî
Dağl idemez halkı işinde anî⁴⁴
- 81 Toğdıramaz halkı 'aksen güneşi
Hâl lisândır dir ki yok Hâk'ın eşi
- 82 Rûz u şeb görmekdeyiz âşârını
Rûh ile gösterir eşhâş varını
- 83 Rûh ile insân sayıldık zî-makâl
Bizden için dönüyor yerle hilâl
- 84 ' Aql idilir mi Hudâ'nın işleri s. 14
Açdırır bir anda bi-ğad gülleri⁴⁵
- 85 Yüzi gül bedr-i münîre bizleri
Kıldı ümmet eyledi şâd dilleri⁴⁶

³⁹ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁴⁰ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁴¹ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁴² Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁴³ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁴⁴ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁴⁵ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁴⁶ Beyitte kafiye kusuru vardır.

- 86 *Zü'l-cenâheyn olmak isterseñ ebed*
Eş-şalât di iste Allâh'dan meded
- 87 Şevk ü şâd düşdi cihâna ol zamân
Merhabâ didi Habîb'e her mekân
- 88 Minber ü mihrâb seniñdir merhabâ
Sünnet ü hüccet seniñdir merhabâ⁴⁷
- 89 İftihârım ümmetiñdir ümmetiñ
Olur Allâh yoluna hep gayretiñ
- 90 Sen ra'ûfsuñ hem rañımsiñ ey necîb s. 15
Her du'â ki Hâk didi oldum mücîb
- 91 Merhabâ Hâk'ın Habîb'i ey edîb
Cümle işlerde seni kıldı tabîb
- 92 *Zü'l-cenâheyn olmak isterseñ ebed*
Eş-şalât di iste Allâh'dan meded
- 93 Fazlına yokdur hıtâm bunda tamâm
*Şalli allâhümme ve sellim selâm*⁴⁸
- 94 Şâfi' olsun Hayrî Mehemmed'e hem
*Şalli allâhümme ve sellim etemm*⁴⁹
- 95 *Allâhümme şalât ü selâm 'aleyh*
*Ve 'alâ-âli Muñammedin küllih*⁵⁰
- 96 Biñ iki yüz hem de yüz bil târîhi s. 16
Kırk iki hicriye geldi târîhi⁵¹
- 97 Pençşenbe gününe karşı idi
Mevlid ayı da tamâm altı idi⁵²

(s. 17) Hâkîkat 'İlmi: Yeñi mevlid-i risâlet-penâhî ben bir lisân-ı hâlim *lâ ilâhe illallâh Muñammedü'r-resûlullâh*'dir mañâlîm olsun benim ebeden ânıñ ile me'âlim.

⁴⁷ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁴⁸ "Allâh'im! Sen Hz. Muhammed'e salat ve selam eyle."

⁴⁹ "Allâh'im! Sen Hz. Muhammed'e kâmil manada salat ve selam eyle."

⁵⁰ "Allâh'im! Salat ve selam Hz. Muhammed'e ve ailesinin tamamı üzerine olsun."

⁵¹ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁵² Beyitte kafiye kusuru vardır.

Qur'ân gibi 'Arab bir çift mu'cize söyleyemez başkası nerede kalır. *Qur'ân* kelâmu'llâhdır. *Qur'ân* ahkâmı ile 'amel olunmaksızın îmân naqş-ı ber-âbdır. Peygamber *Qur'ân* güneşdir din gündüzdür. Gündüzün girmediği qarışmadığı bir zâviye yokdur. Sâde luğat makineliği fâ'ide itmez. Hâkîkat hecesini söküp *Qur'ân*'a çıkmalıdır. Ahkâm-ı celîle-i Qur'âniye ile 'âmil olmalıdır.

Mü'ellifi huzûr-ı hilâfet-penâhî: 'Abdülmecîd bin 'Abdül'azîz Hân hâcelerinden hâfız Mehmed Hayrî-i İstanbulî'dir.

Lede'l-'aqlü's-selîm bu kitâba bahâ yetmez fakat hediyeleşmek câlib-i muhâbbetdir.

98	Düşdi raqs ol şeb mecûs eyvânına Şevk ü şâddan döndi o Tûr Tağı'na	s. 18
99	Görmüş olduğda tecellî Tûr Tağı Kimse bilmez ne oldıydı Tûr Tağı ⁵³	
100	Tûr atıldı düşdi uzağ ba'zısı Aşk u sevdâ ile uçdı bârûsı	
101	Her cihetden vâki' oldı velvele Semt-i müşriklerde oldı zelzele	
102	Geldi Aḥmed ḳorḳuyı iḥbâr ide Ḳorḳu tutdı Fâris'i şirk itmede	
103	Gitdi elden göli ehl-i Sâve'niñ Sâḳıḫ oldı şerveti bil Sâve'niñ ⁵⁴	
104	Göl yere batdı büyük bir ḥavz idi Baḥre beñzer bir mu'azzam ḥavz idi ⁵⁵	
105	Şükr-i ni'met ni'meti tezyîd ider Ḥapma ḥalka ni'metiñ elden gider	
106	Çok keder virdi o baḥriñ gitmesi Ḳorḳuya düşdi Mecûsân cümlesi	s. 19
107	Biñ sene olmuş yanar şirk aḡını O gice aldırđı Allâh hem anı	

⁵³ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁵⁴ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁵⁵ Beyitte kafiye kusuru vardır.

- 108 Sön diyü emr eyleyince âteşe
Geçdi emri hem şuya hem âteşe⁵⁶
- 109 ‘ Alevi çıkmakda iken göklere
Taşdı şu âteş yeri birden bire
- 110 Var iken yok oldılar birdenbire
Kimse karşı turamaz şu kadere
- 111 Hayrî kâsib ola gör ki kaderiñ
Hayr ile zâhir olur her kaderiñ⁵⁷
- 112 Bu dinenmişdir anıñ ‘âkıbeti
Hayra müncerdir bulur ‘âfiyeti
- 113 ‘ Akla uy kesb eyle dâ’im hayrı sen s. 20
Nefse uyma anda yok kâr-ı hasen
- 114 O gice şan yağdı yıldızlar yere
Kaçdı şeytânlar semâdan hep yere⁵⁸
- 115 Şu ‘lelerle hep yere reddoldılar
Gizlenildi o gice gökden haber
- 116 Yalınız gaybı bilen kaldı Rasûl
İlm-i gaybî ile gelmişdir Rasûl⁵⁹
- 117 ‘ İlm-i zâhir ‘ilm-i bâtında delil
Tutdığı yoldur anıñ ni ‘me’ s-sebîl
- 118 Şübhelerden kıldı vâreste bizi
Gayr-ı ma ‘kûl ile yormadı bizi⁶⁰
- 119 *Olmak isterseñ ehaşş-ı ümmeti*
Eş-şalât di hem de artır hidmeti
- 120 Çün Muhammed buldı mülk oldu na ‘im s.21
Ayı iki parça kıldı ol Raḥîm

⁵⁶ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁵⁷ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁵⁸ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁵⁹ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁶⁰ Beyitte kafiye kusuru vardır.

- 121 Hâzret-i Allâh virince rif'ati
Mâhı ikiye ayırdı da'veti
- 122 Virdi Şiddîk'a dahı taşdı ü şân
Oldı şidk ile mağârada nihân
- 123 Hâk bizimledir dimişdi Muştafa
Buldı gögercini bekçi Müctebâ
- 124 Düşmen aldandı diyür yok kimseler
Yoksa olur mı gögercinler girer
- 125 Şandı düşmen gârı anda kimse yok
Şânî işnâ andadır tıyğusu yok⁶¹
- 126 *İz-hümâ fi'l-gâr'ı tezkîr eyleriz⁶²*
Âşıkân ile tezekkür eyleriz
- 127 Kapuya aşdı örümcek ağını
Şardı Allâh Hâfız ile gârını⁶³ s. 22
- 128 Gözleri önünde idi de Rasûl
Şakladı düşmenden Allâh âgâh ol
- 129 *Olmak isterseñ ehaşş-ı ümmeti*
Eş-şalât di hem de artır hidmeti
- 130 Bu Ebû Bekr'e şerefdir dâ'imâ
Mağrada idi berâber kâ'imâ
- 131 Mağra insândan tehîdir şandılar
Bağmadan girü dönüp 'ârlandılar
- 132 İşte böyle hıfz ider Allâh seni
Sev cânın gibi anın sünnetini
- 133 Hulefâsından ikincisi 'Ömer
Adli temşîl eylemişdir bil 'Ömer⁶⁴

⁶¹ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁶² Tevbe suresinin 40. ayetinden iktibas alınan bu bölümün meali şöyledir: "Hani onlar mağaradaydı."

⁶³ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁶⁴ Beyitte kafiye kusuru vardır.

- 134 ' Adl ü haqqâniyyetindir nâzırı
Görse şeytân kaçıyor andan giri
- 135 Hâzret-i 'Osmân üçüncü halefi s. 23
İki kızdı oldu dâmâdı dağı
- 136 İki sultân ile itdi izdivâc
Ümmügülşûm ü Ruqiyye ibtihâc
- 137 Bu iki sultâna zevc ol zü-hayâ
Oldı bâ-fermân-ı zât-ı kibriyâ
- 138 Bil Ruqiyye oldu evvelâ gelin
Bir oğul virildi oña bedr-i dîn
- 139 İsmi 'Abdullâh idi şeyhzâdeniñ
Nûr-ı nûrdur aşlı o dürdâneniñ
- 140 Duhter-i pâkîze-i Fağr-i rusül
*Bi' l-kanâ'a ve' r-rizâ ehli' l-vuşûl*⁶⁵
- 141 Ümmügülşûm şâniyen oldu nikâh
Bil nikâhdır bâ'îs-i emn ü felâh
- 142 Hâşimî Kureyşî ebtañi (?)⁶⁶
Didi virir idim olsa bir dağı s. 24
- 143 Ruqiye itmişdi eñ önce vefât
Aldı Gülşûm'ı dağı pâkîze-zât
- 144 Olmadı evlâdı Gülşûm gitdi tek
Sevdi Gülşûm'ı Hudâ çün oldu tek⁶⁷
- 145 Oldı dördüncü halife ey velî
Şıhr-ı Fağr-i kâ'inât arslan 'Alî
- 146 Yağdı Hâydar nâra cânla şirk için
Nâr numûnesi göründi şirk için⁶⁸
- 147 Eyledi tevñide da'vet kılları
Çekdi kapuyı kıpardı kılları

⁶⁵ *Bi' l-kanâ'a ve' r-rizâ ehli' l-vuşûl*: Kanaat ve rıza ile vuslata en çok layık olan.

⁶⁶ Vezin kusuru vardır.

⁶⁷ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁶⁸ Beyitte kafiye kusuru vardır.

- 148   Hayber' in kapusu idi o kapu
 Handek üzere köprü kılındı kapu⁶⁹
- 149   Kuvve-i kudsiyye ile idi ol
 Handek üzere tutdı anı atdı ol⁷⁰
- 150   Hasan' ını ahsenini severim   s.25
 O iki nûrı da taqdim eylerim
- 151   Cennetin şebâbınıñ seyyidleri
 Şühedânın efdal ü emcedleri
- 152   Toğdılar fahrü' n-nisâ' Fâtıma' dan
 Bint-i Fahr-i kâ' inât Fâtıma' dan⁷¹
- 153   Ey nedir o Fâtıma o n' eyledi
 İtmeden terk-i hayât gusl eyledi
- 154   Ben yıkandım dir hicâbından benim
 Kefenimi açmayñ didi benim⁷²
- 155   Böyle bir mâdere mâlikdir Hasan
 Böyle pâk vâlideden oldu Hüseyin
- 156   Tâ kıyâmet şem' i dâ' imdir anıñ
 Evliyâdır nesli hep o hürîniñ
- 157   Hürîlerden efdal ü a' lâdır ol
 Sev velîyi ki bulasın Hakk' a yol   s. 26
- 158   Başlı başına bulunmaz hiç velî
 Hakk' ı geçmez zıkr-i dâ' imdir dili
- 159   Bu 'ubûdiyyet dimekdir bilmiş ol
 Gice gündüz nefsi maşkûm kılmış ol
- 160   Aldılar âbdest ü kıldılar namâz
 Evliyâdan kimse yokdur bî-namâz
- 161   Ehl-i beytin nesli İbn-i ' Âbidîn
 Rabbena' ftaḥ ente ḥayrū' l-fâtihîn⁷³   (s. 27) 'Aḳîde-i Şalât

⁶⁹ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁷⁰ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁷¹ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁷² Beyitte kafiye kusuru vardır.

162 Beş namâz kılmadan olsaydı 'itâb
Âyeti nâzil olur mıydı şitâb

Beş vakit namâzı hem de cemâ'atle kılmamak kolay olsaydı 'acele cehennemle tehdid olunmazdık.

163 Tut anı at âteşe nazmı nüzûl
Ne için itdi tefekkür it oğul

Cenâb-ı Hâk *Huzûhu feğullûh*⁷⁴ ne için buyurdu düşünmez miyiz. İmân itmeyeni tutuñ ellerini boynuna cem' eyleyiñ soñra anı cehenneme atıñ dimekdir. Namaziñ beş vakit olduğına ni'met tekerrür itdikçe beş vakitte cemâ'atle ikâme-i şalât (s. 28) idilmek farz olduğına inanmamak da böyledir. Cehennem hayâl degildir kaç'ıdır hâk ve hâkikatdır. Namaz emr-i 'azîmi naşıl ihmâl olunuyor. El-Hâkka sûresine bak.

'Aķide-i Şavm-ı Ramazân

164 Ger bilâ-'özü-i oruc yenseydi hiç
Kan irin şu nâkıza dinmezdi hiç⁷⁵

165 Şâhibü'l-a'zâr da yimez âşikâr
Muhteremdir şâ'imân anı şayar

Mu'cizât âyâtında Cenâb-ı Allâhu 'azîmü'-ş-şân *Ve yüşkâ min mâ'in şadîdin*⁷⁶ buyurmuşdur. Oruca vesâ'ir ferâ'iz-i İlâhiyyeye imân itmeyenlere kan irin şular içirilir buyurulmuşdur. Şâ'imler muhteremdirler (s. 29) 'inde'llâh anlara ihtirâmen 'özü şâhibleri onlara karşı orucu cehren yiyemezler. Medeniyet hayât-ı ictimâ'iyeye hizmet ve hürmet dimekdir. Oruçlu kardeşlerini şaymayanlarıñ medeniyeti yokdur. Âyet-i kerîme sûre-i İbrâhîm'dedir 'Arabcaya güci yetmeyenler *Tefsîr-i Mevâkib*'e baksınlar oruc yiyenler Allâhu Te'âlâ'dan korksunlar. Çünkü riyâ'en o meşakqate katlanılmaz. Tutanlar Allâh'dan korkuyorlar muhteremdirler.

⁷³ *Rabbena' ftaħ ente ħayrû'l-fâtihîn*: Araf suresinin 89. ayetinden iktibas alınmıştır. İktibas alınan kısmın tamamı "*Rabbena' ftaħ beynenâ ve beyne kavminâ bi'l-hakki ve ente ħayrû'l-fâtihîn*" şeklinde olup meali şöyledir: "Rabbimiz! Bizimle kavmimiz arasında adaletle hükmet! Sen hükmedenlerin en hayırlısısın."

⁷⁴ *Huzûhu feğullûh*: Hâkka suresinin 30. ayeti olup meali şöyledir: "Onu yakalayın da (ellerini boynuna) bağlayın."
i, 69/30.

⁷⁵ Beyitte kafiye kusuru vardır.

⁷⁶ *Ve yüşkâ min mâ'in şadîdin*: İbrahim sûresinin 16. ayeti olup meali şöyledir: "Ardından da (o inatçı zorbaya) cehennem vardır; kendisine irinli su içirilecektir."

- ‘
Aķide-i Ğusl u Tahâret ve Nezâfet-i İslâmiyye
166 Ger cünüb gezmek olaydı korkusuz
Ğusl ider mi buz kırup da tıyğusuz

Eger dindâr gençleriñ tıyğusu olmasaydı bu tehlukeye katlanır da lede'l-hâce buzı kırup da (s. 30) Ğusl ider mi idi. Anaıolı'da böyle gençler pek çokdur. Allâhu Te'âlâ da anları hıfz itmişdir.

- 167 Ğusl için vardır fevâ'id bî-şümâr
Târikiñ başına kaynar şı konar

*Yuşabbû min-fevķi (ru'ûsi) hümü'l-ĥamîm*⁷⁷ buyurulmuştur. İ'tikâdsızlarıñ cünüb cünüb gezenleriñ başlarına kızgın şılar boca idilir buyurulmuştur. Âyet-i kerîme sûre-i Ħac'dadır. Ķânûn-ı ilâhî kaı'ıdır. Lâ-yetegayyedir. İmân ve Ğusl iden tevbe ile âhirete gidenler kırtulurlar. Kâhiller câhiller tövbe etsinler. Âmân el-amân.

- 168 Dökilür fevķ-i ru'ûsundan ĥamîm
Şıyrılır başından etler lîme lîm
169 Fâ'ile vardır şevâblar bî-ĥisâb s. 31
Ķâreni gör dimelü küntü türâb
170 *Zü'l-cenâheyn olmaķ isterseñ ebed*
Eş-şalât dî iste Allâh'dan meded

*Yâ leytenî küntü türâbâ 'amme yetesa'elûne*⁷⁸ sûresindedir. Güneş gibi cehennem görüñdiđi vaķit 'âmil olmayanlar da “Şimdi toprak olsaydıķ” dirlir.

Âsiye: Allâhu Te'âlâ'nıñ birliginden kork şacı açık soķaķlarda gezm Allâh'ıñ 'azâbından kimse kimseyi kırtaramaz çocukları dört yaşından yedi yaşına kadar dîn 'ilmi ile zînet-sâz idiñ. Bu aralıķda 'ulûm-ı dîniyyeyi kıldıranlar münķarız oldılar.

⁷⁷ *Yuşabbû min-fevķi (ru'ûsi) hümü'l-ĥamîm*: Ħac sûresinin 19. ayetinden iktibas alınmıştır. İktibas alınan kısmın meali şöyledir: “Onların başlarının üstünden kaynar su dökülecektir.”

⁷⁸ *Yâ leytenî küntü türâbâ 'amme yetesa'elûne*: İktibas alınan ayetler iki ayrı ayettir. Birinci ayet Ne'be sûresinin 40. ayetinden iktibas alınmıştır. İktibas alınan kısmın meali şöyledir: “Keşke toprak olsaydım.” İkinci ayet ise Ne'be sûresinin 1. ayeti olup meali şöyledir: “Birbirlerine neyi soruyorlar.”

Ve zin tespît edilememiştir.

- 171 1 Manzûmemi kâri' in ziyâde kı l 'ömrini
Geçsin meserrât ile ile 'l-ebed yevmi
- 172 2 Çocuğuna öğreden görsün mürüvvetini
Olsun 'açalı neseb hiç gitmesün sevimi
- 173 3 Hûkûk-ı Mevlâ'yı vü ana baba haqqını
Bilsün ü âb-dest ile olsun anıñ nevmi

KAYNAKÇA

- ÇELEBİOĞLU, Amil, "Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler", *Şükrü Elçin Armağanı*, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Armağan Dizisi 1. 1983.
- KÖKSAL, M. Fatih, *Mevlid-nâme*, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 2011.
- MEHMED HAYRÎ, *İdrâk (Tefsîr-i Sûre-i Yûnus)*, İstanbul, Matbaa-i Ahmed Kâmil, 1331/1913.
- MEHMED HAYRÎ, *Yeni Mevlid-i Şerif Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn*, [İstanbul], Matbaa-i Ahmed Kâmil, 1342/1923-1924.
- MEHMED HAYRÎ, *Hutbe Hâcesî*, [İstanbul], Ahmed Kâmil Matbaası, 1341/1922.
- MEHMED HAYRÎ, *Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Zevât-ı Dîn*, [İstanbul], Ârif Efendi Matbaası, 1326/1908, taşbaskı.
- MEHMED HAYRÎ, *Hasîde-i Rûbe Neşîde-i Gülbe Şerh-i Kasîde-i Bür'e*, İstanbul, Matba'a-i Ahmed Kâmil, 1329/1911.
- MEHMED HAYRÎ, *Üç Risâle Bir Risâle Şeklinde: Kanâat-ı İmâniyye Yolları, Kitâb ve Sünnet Emirleri, İlâhiyyât ve Nasâyihi-i Dîniyye Manzûmesi*, Dersa'âdet, Matba'a-i Askeriyye, 1336/1917-1338/1919.
- MEHMED HAYRÎ, *Hayrî'l-Mevâ'iz Semere-i Asr-ı Nusret*, İstanbul, Matba'a-i Ahmed Kâmil, 1343/1924.
- MEHMED HAYRÎ, *Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Zevât-ı Dîn*, [İstanbul] Ârif Efendi Matba'ası, 1326/1908.
- ÖZEGE, M. Seyfettin, *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*, C. II, İstanbul, 1973, C. IV, İstanbul, 1977.